

GÜREŞÇİLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI İLE GÜREŞ SPORUNA YAKLAŞIMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Cem ZAFER*

ÖZ

Bu çalışmada sporun cinsiyet algısı üzerindeki etkileri genel konusu dahilinde güreş sporunun bireysel ve toplumsal anlamda cinsiyet algısı üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Araştırma kapsamında, Likert ölçeğine göre oluşturulan bir anket formu kullanılmıştır. 2016-2017 döneminde İstanbul'da bulunan güreş salonlarında antrenman yapan 270 güreşçi, tesadüfi örneklem yoluyla araştırmaya dahil edilmiştir. Örneklemin anket formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlar AMOS programında güvenilirlik, geçerlilik ve doğrulayıcı analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda güreşçilerin güreş sporu üzerinden kurguladıkları ve yaşantılarına dâhil ettikleri; "Geleneksel Toplumsal Cinsiyet Algıları" ile "Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Algıları" arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Başka bir deyişle güreşçiler, geleneksel rolleri çerçevesinde tanımladıkları erkeklik algılarını güreş sporu üzerinden pekiştirmekte ve bu algıları, hayatlarının her alanında baskın olarak görmektedir.

Anahtar Kelimeler: güreş sporu, güreşçilerin erkeklik algısı, gelenekçi toplumsal cinsiyet algısı, eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE WRESTLERS' PERCEPTION OF SOCIAL GENDER AND APPROACHES TO WRESTLING SPORTS

ABSTRACT

In this study, the effects of sport on gender perception in general and social effects of gender on gender perception are examined. Within the scope of the research, a questionnaire based on the Likert scale was used. 270 wrestlers trained in wrestling halls in Istanbul during the period of 2016-2017 were included in the investigation through random sampling. The responses of the sample to the questions in the questionnaire were subjected to reliability, validity and confirmatory analysis in the AMOS program. As a result of the research, it was found that the wrestlers were engaged in wrestling sports and included in their lives; It is understood that there is a statistically significant and positive relationship between "Traditional Gender Perceptions" and "Equivalent Gender Perceptions". In other words, wrestlers consolidate the perception of masculinity, which they describe in the context of traditional roles, through wrestling sports, and these perceptions are seen as dominant in all areas of their lives.

Key Words: wrestling sport, masculinity perception of wrestlers, traditional gender perception, egalitarian gender perception

---

* Dr. Cem ZAFER cemzafer06@gmail.com

GİRİŞ

Gelişen ve değişen dünyada pek çok insanların hayatlarına zamanla dâhil olmuş/olan pek çok unsurun varlığını kaybetmesi veya yeni unsurların ortaya çıkması gibi durumlar söz konusudur. Ancak bu değişim ve gelişim sürecinde geçmişten günümüze varlığını devam ettiren bir takım olguların olduğu da bilinmektedir ki spor da bunlardan biridir.

Değişim yapısı içinde sportif faaliyetlerde de gelişmeler olmakla birlikte özde aynı kalan bu yapıların yalnızca bedensel faaliyetler olarak ele alınması eksik bir değerlendirme olacaktır. Mevcut spor dalları incelendiğinde, özellikle “geleneksel” olarak nitelendirilen spor dallarının toplumsal aidiyet, süreklilik ve uzlaşma aracı olma gibi fonksiyonlarının olduğunu söylemek mümkündür. Bu hususa, Türk toplumu açısından “ata sporu” olarak adlandırılan güreş sporunu örnek vermek mümkündür.

Güreş sporunun geçmişi incelendiğinde insanlık tarihinin hemen her aşamasında var olan bir spor dalı olduğu görülür. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde güreşin geçmişinin “spor” kavramının ortaya çıkmasından önceki dönemlere kadar götürüldüğü görülmektedir (Talinçiler, 2015).

Geçmiş bu denli eskiye dayandırılan ve “spor öncesi spor” olarak değerlendirebileceğimiz güreş sporu, insanlığın doğal yapısı içinde var olan bir olgudur. Nitekim ilk çağlarda hayatlarını sürdürmek ve bu noktada da mücadele vermek zorunda olan insanların birbirleriyle yaptıkları bedensel mücadeleler, güreş sporunun temelini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra güreş için “sporların atası” tabirini kullanmak da mümkündür ki yapı itibarıyla incelendiğinde tüm spor dallarının ortaya çıkışında insanların hayatta kalma mücadelesi etkili olmuştur. Bu mücadelenin ilk adımı da güreş olduğu için tüm sporların türediği “ata” vasfını güreş sporuna atfetmek mümkün olmaktadır.

İlk çağlardan günümüze daha yakın dönemlere gelindiğinde de güreşin hayati fonksiyonundan istifade edildiğini görmek mümkündür. Bu bağlamda Türk devletlerinin ordu ve savaş uygulamalarında, savaş hazırlığı aşamasındaki idmanlarda güreşten istifade edildiği kaydedilmektedir (Arıç, 1993:10). Bu noktada Türklerin yüzyıllardır ilgilendiği güreş sporu günümüzde de oldukça ilgi gören bir spor dalı olma özelliğini korumaktadır (İğrek ve Karataş, 2000:6).

Toplumsal yapı içinde genel olarak erkeklere özgü bir spor dalı olan güreşin kavramsal kökeninde de bu ataerkil izleri görmek mümkündür. İlk olarak Divan – 1 Lügati’t – Türk’te tanımlanan güreş sözcüğü, sözlük içinde “Kür – Eşmek” şeklinde hecelenerek tanımlanmıştır. Yapılan heceleme semantik yapısı incelendiğinde; “Kür” hecesinin “Er kişi”, “Eş” hecesinin “Eşleşme/arkadaş”, “Mek” hecesinin ise “Dalaşmak/boğuşmak” gibi anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu tanımlamaya göre zaman içinde söyleniş değişen “Güreşmek” fiilinin aslı “Küreşmek” şeklindedir. Kavramın tam olarak; “Yiğit birisinin başka yiğit ile eşleşerek boğuşması” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu da güreş sporunun anlamsal olarak da erkeklere atfedildiğinin göstergesidir (Arıç, 1993:11). Hayatta kalma uğraşları, savaş hazırlıkları vb. alanlarla ilişkilendirilen güreş sporunun menşei ve tarihsel süreçte dâhil edildiği yapılar incelendiğinde; bu spor dalının Türk tarihi boyunca askerî, dinî, sosyal, kültürel vb. pek çok faaliyette etkin bir yeri olduğu görülmektedir. Bu da Türk toplumu açısından güreşin önemini artırmaktan ziyade vaz geçilmez olarak nitelendirilmesini sağlamıştır (Arık, 2009:168-169).

Türklerin ata sporu olarak değerlendirdiği güreş sporunun sadece bu yönüyle bile ne denli önem verilen bir spor dalı olduğu görülmektedir. Ancak Türk tarihi içinde güreş sporu incelendiğinde yüklenen anlamın bundan fazlası olduğu da görülmektedir. Nitekim Türklerde güreş, erkekler için bir erkeklik sembolü olarak da ele alınmıştır (Atabeyoğlu, 1992). Toplumsal yapının erkeğe yüklediği ve yine toplum tarafından “üstün” olarak nitelendirilen “hegemonik erkek” (Connell, 2000: 11; Kepekçi, 2012:59) tipi ve bu tipe ulaşabilmek için güreşin bir basamak olması(Türk 2011: 166), bu sporun öneminin her zaman artmasını sağlamıştır. Bu da güreşe yüklenen anlamla beraber geçmişten günümüze koruduğu önemin en büyük sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir (Güven, 1999).

Bu açıdan bakıldığında güreşin erkek cinsiyet yapısı ve toplumun bu husustaki algısı üzerinde de etkilerinden bahsedilebilir. Nitekim her toplumda olduğu gibi Türkiye’de de erkeklerden beklenen toplumsal cinsiyete dayalı rolleri, onların erkeklik algısının inşasının yanı sıra toplum nezdinde saygınlık kazanmasının en önemli uğraş alanını oluşturmaktadır (Koca, 2006; Aytaç, 2012). Zira güreş sporuyla uğraşan sporcuların erkeklik algılarıyla toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi incelemek oldukça önemli bir araştırma konusu olarak görülebilir. Ayrıca daha önce bu konuda Türkiye özelinde yapılmış bir araştırma olmaması da bu konuda yapılacak bir araştırmanın literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Cinsiyet Algısı Kavramı ve Toplum Yapılarına Göre Cinsiyet Algıları

İnsanların erkek ve kadın olarak cinsiyet ayrımına tabi tutulması durumu hususu insanlığın ortaya çıkışı ile yaşıttır. Ancak bu sınıflama veya kategorize etmenin yanında literatürde bu farklılık temel cinsiyet ayrımının yanı sıra bir de toplumsal ayrıma tabi tutulur. Nitekim kadın – erkek ayrımının ortaya konulmasında “toplumsal cinsiyet” kavramı kilit bir nokta olarak ele alınır. Bu ayrım biyolojik veya genetik olarak değerlendirilen cinsiyet ayrımından ziyade kültürel, toplumsal vb. rollere göre bir ayrıma gidilmesini ifade etmektedir (Butler, 2012: 52). Bu bağlamda biyolojik açıdan bakıldığında kadın doğurabilirken erkek doğurabilme özelliğine sahiptir. Bu husus da kadına “kadınlık”, erkeğe ise “erkeklik” statüsünün verilmesi konusunda yol gösterici bir husustur (Tarhan, 2005: 45). Bunun yanında yapılan biyolojik ayrımla kadına ve erkeğe toplum tarafından yüklenen sosyal statü ve cinsiyet kimlikleri de tartışmaya açılmaktadır (Giddens, 2012: 506). Diğer bir ifadeyle biyolojik anlamda cinsiyet kromozom ve fiziksel yapıya göre ayrıma gidilen bir hususken toplumsal anlamda bu farklılıklara sahip bireylere yüklenen sorumluluk veya atfedilen rollere göre tanımlanmaktadır (Ecevit, 2011; Bayhan, 2013).

1.1.Eşitlikçi Toplum Yapısında Cinsiyet Algısı

Bireylerin toplum içindeki kadın – erkek algısına dair bir oluşum içine girmeleri cinsiyet rolleri açısından oldukça önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir. Bu uğraşı aşamasında ise biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyet kavramından geride tutulduğu görülmektedir (Savran, 2009: 296).

Toplumsal anlamda cinsiyet rollerinin oluşturulmasını her toplum yapısı için genellemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle bütün toplumlarda bir cinsiyet algısı olduğu söylenebilir. Ancak bu husus için tek bir değerlendirme şekline bahsetmek ise mümkün değildir. Nitekim toplumlar içinde kadınlık ve erkeklik kavramlarının tanımlanması veya anlamlandırılmasında pek çok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Bu faktörleri, zaman, tarih, kültürel unsurlar, yaşanan coğrafya, toplumsal değerler ve inanç sistemi olarak örneklendirmek mümkündür (Berktaş, 2012). Etkili olan faktörlerin çeşitli olması toplumsal cinsiyete dair geniş bir tanımlama yapılabileceğinin de göstergesidir. Bu yapıda biyolojik

cinsiyet tanımlamasında olduğu gibi ikili ve basit bir tanımlamaya gidilemez (Giddens, 2012: 505).

Erkeklik tanımı konusunda literatür incelendiği zaman, esasında biyolojik tanımların aksine, bir insanın cinsiyete dayalı olarak hangi konularda başarılı ya da başarısız sayılacağı tanımlandığı görülmektedir(Holt ve Thompson, 2011: 433). Bu şekildeki tanımlar kültürel anlatımlar olarak da nitelendirilmektedir. Nitekim farklı toplumların kültürel yapıları incelendiği zaman erkek cinsiyetinden beklenen rollerin farklılık gösterdiği ve bu bağlamda erkeklik kavramına dair algının toplumun kültürel yapısına göre şekillenen toplumsal cinsiyet kimliği olduğu görülmektedir(Kandiyoti 2011: 201).

Erkek veya kadın kavramına yüklenen kültürel anlamların günümüze has ve güncel anlamlandırmalar olduğunu söylemek mümkün değildir. Geçmişe dair kayıtlar incelendiği zaman Dünya üzerinde var olan neredeyse tüm toplumlar için bireylerin biyolojik cinsiyetlerinden ziyade kültürel olarak cinsiyetlerine roller yüklendiği, kadın ve erkek cinsiyetine sahip olan bireylerin, toplumun kendileri için tasarladığı bu rollere uygun şekilde yaşamaya çalıştıkları görülmektedir(Bora ve Üstün, 2008:4-6). Toplumun bu davranışlar karşısındaki tutumu ise bireyin toplumun beklentilerine cevap vermesi ile aynı düzeyde olumlu veya olumsuzdur. Diğer bir ifadeyle birey toplumun kendisine biçmiş olduğu erkeklik ve kadınlık rolündeki görevleri ne kadar iyi yerine getiriyorsa toplum tarafından o kadar kabullenilmekte, bu görevleri ne kadar ihmal ediyorsa toplum tarafından o kadar eleştirilmektedir(Kramer, 2010: 56).

Toplumun cinsiyet algısı veya cinsiyetlere dair rol belirlemesi üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, daha önce de belirtildiği gibi, toplumsal ve toplumun benimsediği kültürel yapıya göre erkeklik rollerinde farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu farklılık unsurunun ortaya çıkış durumu da farklı dönemlerde gerçekleşmiştir (Connel, 2000, 10). Bu konuda yapılan farklı araştırmalarda da yeryüzünde mevcut bulunan toplum sayısınca cinsiyet rolü olduğu vurgulanarak bunun yanı sıra bireylerin biyolojik yapılarındaki farklılıklara da değinilmektedir. Bu bağlamda erkek cinsiyeti göz önüne alındığında her erkeğin farklı olarak yaratıldığı, bunun yanı sıra aynı yaratılmış olsa bile erkeğe biçilen roller nedeniyle bireyin uğraşlarının farklı olmasının bireysel farklılıklara neden olacağına altı çizilmektedir (Kimmel, 2013, 184). Toplum yapıları içinde cinsiyet ayrımı konusunda en benzerlik ağırlıklı yaklaşım eşitlikçi toplumlarda görülmektedir. Bu toplum yapısı içinde cinsiyet rollerinin kadın – erkek eşitliğine dayalı tutumları içeren ideal bir yapıya göre şekillendirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Hesselbart, 1981: 570-575; Özmete– Yanardağ, 2016).

Mevcut yapının günümüzdeki durumu incelendiğinde ise biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında güçlü bir bağ bulunmadığı görülmekle beraber toplumsal cinsiyet açısından farklılıkların büyük ölçüde sosyalleşme problemi olarak görüldüğü de dikkat çekmektedir. Günümüzde gelişen teknoloji ve bu bağlamda farklılaşan algılar ve beklentiler de cinsiyet algısı üzerinde farklılıklara yol açmakta ve eşitlikçi bir yapı oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Eşitlikçi toplum yapısının cinsiyet algısı üzerindeki etkileri konusunda yapılan araştırmalar, bu tür toplumlarda iki cinsiyet arasındaki rol dağılımında veya sosyal ilişkilerde farklılık olmamasının beklendiğini ortaya koymaktadır (Oakley, 1980).

1.2. Geleneksel Toplum Yapısında Cinsiyet Algısı

Her toplum ve yine her toplumun kültür yapısına göre değişiklik gösteren cinsiyet rolleri toplumlar açısından farklı dönemlerde ortaya çıksa da şekli ne olursa olsun bireyler açısından maruz kalma dönemi aynı olan yapıdadır. Nitekim her birey toplumsal cinsiyet rollerine dair

dayatmalara veya toplumun şekillendirmelerine doğumundan başlayarak maruz kalır (Biricik, 2008:237-238). Erkek kimliği bu bağlamda değerlendirildiği zaman, toplumsal cinsiyetçi anlayışa göre erkeklik; bir insanın erkek cinsiyetiyle Dünyaya gelmesi anından başlayarak toplumun kendisine biçtiği cinsiyetçi dayatmalarına maruz kalması ve toplumsal kabul görebilmek için bir ömür boyu sürececek çabayı ifade etmektedir. Bu noktada erkekten toplumda beklenen hususlara örnek vermek gerekirse, her toplum yapısı içinde erkeğin özellik ve fiziksel gücü açısından öne çıktığı ve bu güce dayalı işleri yapması gerektiği kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra aile kurumunun geçimin sağlanması veya ailenin dış tehditlere karşı savunulması da erkekten beklenen toplumsal cinsiyet rolleri arasındadır (Biricik, 2008:232-236).

Kişilerde erkeklığe dair bir algı oluşturulacağı zaman, bunun hangi değerlendirme kriterlerine göre yapıldığının belirlenmesi ve toplumun “Egemen erkeklik olgusu” olarak değerlendirilen yapısının içeriğinin ve niteliğinin tam olarak belirlenmesi büyük bir öneme sahiptir (Enloe, 2007: 67). Nitekim toplumsal yapı içinde genel anlamda kabul gören veya ideal erkek modeli olarak algılanan yapı, o toplumda yaşayan tüm insanların ortak kabulü olarak değerlendirilir. Bu nedenle bir erkekten beklenen davranış yapıları toplumun ortak kabulünü ifade eder (Connell, 2005: 12; Hooks, 2004: 18).

Toplumcu cinsiyet yapısı konusunda Türkiye'den örnek vermek gerekirse, Türkiye özelinde de erkeğe biçilen toplumsal rollerin doğumda başladığı bilinmektedir. Türkiye'de erkekler ilk olarak küçük yaşta sünnet olma ile erkeklığe ilk adımını atmış olarak kabul edilir. Bunun yanında kadın cinsiyetine sahip olanlara göre okulda, evde veya sosyal yaşantısında daha aktif olarak bu yapıyı genişletir (Ataseven, 2005:12; Akça ve Tönel 2011: 22). Yaşı biraz ilerleyen erkeğin askere gitmesi, devamında evlenmesi ve kurduğu yuvanın geçimini sağlaması da Türkiye'de erkeğe yüklenen roller arasındadır. Bunun yanında yine tüm toplumlarda görülen yuvasını tüm tehditlere karşı korumak ve bunun için gerekirse canını bile vermeye razı olmak Türkiye'de erkekten beklenen davranışlar arasındadır (Atay 2012: 36). Erkeklerle biçilen bu roller esasında toplumun ideal erkek oluşturma çabası olarak değerlendirilebilir. Bu roller hayatın hemen her alanında kendisini gösterir. Bu noktada toplumun beklentilerini karşılayarak “hegemonik erkek” statüsüne ulaşmak isteyen bir bireyin yaptığı tüm faaliyetlerde toplumun ideal erkek tasvirine göre hareket etmesi gerekmektedir (Connell, 2008: 172).

Gelenekçi veya geleneksel toplum yapısı olarak değerlendirilebilecek olan Türk toplum yapısında güçlü erkek tanımlamasına uymak da önem verilen bir husus olmakla beraber bu tanımlama da toplumsal cinsiyetçi bir tanımlamadır. Ancak bu tanımlamada kültürel yapılardan çok biyolojik faktörler ön plana çıkar. Bu noktada bireyden fiziksel, cinsel vb. alanlarda en ileri düzeyde olması beklenmektedir (Koca, 2006). Bunların yanı sıra ekonomik anlamda da zengin olarak tabir edilebilecek maddi güce sahip olmak da toplumun erkekten beklentileri arasındadır (Bora ve Üstün, 2008:5).

Toplum yapıları içinde toplumsal cinsiyet rolleri ve bu doğrultudaki beklentiler incelendiğinde en baskın yapının geleneksel toplumlarda olduğunu görmek mümkündür. Nitekim geleneksel toplumlarda erkeklere roller yüklemekle beraber yüklenen rollerle sıradan bir erkek değil, en ideal erkek yapısı oluşturulmaya çalışılır. Bu nedenle geleneksel toplumlarda ideal erkek yapısına ulaşmak isteyen ve istemeyen erkeklerin sürekli olarak karşı karşıya gelmesi durumu söz konusudur (Connell, 2009: 36). Bu toplum yapısı içinde toplumsal kabulü hak etmek isteyen erkeklerde toplumsal dayatmalara dair aşırı bir hırs

görlür. Bu toplumlarda bireyler toplumun güçlü erkek modeline uyarak toplumsal kabulü ele geçirmek için çaba sarf ederler (Howson, 2006: 60).

Geleneksel toplumlarda var olduğundan bahsedilen ideal erkek yapısının her toplum için farklı boyutlarda var olduğu da araştırmalarda yer alan bulgular arasındadır. Yine her toplum yapısı içinde bu beklentileri karşılamak isteyen veya istemeyen erkeklerin de var olduğu bilinmekle beraber kimi zaman toplum yapıları içinde erkeklerin tercih şansını elde edemedikleri de görülmektedir (Koca ve Demirhan, 2005). Bu husus araştırma sonuçları ile de doğrulanmıştır. Örneğin; Cornell (1998) tarafından yapılan bir araştırmada ataerkil yapıdaki toplumlarda toplumsal cinsiyet rolleri konusunda erkeklerin tercih şanslarının olmadığı, erkeğin yalnızca toplumun kendisi için belirlediği role göre hareket ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda araştırma yapan Kimmel (2013) de erkeklerin toplumsal dışlanma veya “hanım evladı” vb. yakıştırmalara maruz kalma korkusuyla davrandığını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra bu durumlara dair korkular yaşayan erkeklerin sırf erkek olduklarını ispat etmek için bile toplumun belirlediği davranış örüntülerini sergilediklerini ortaya koymuştur.

Her toplumda var olduğundan bahsedilen cinsiyet rollerinin toplum içinde dağılım gösterdiği alanlar da çeşitli olmakla birlikte birbirinden farklıdır. Meslek, hobi, tarz vb. alanlara yayılan toplumsal cinsiyet rollerinin yoğun olarak görüldüğü alanlardan biri de sportif faaliyetlerdir (Cantek ve Yazar, 2009; Talimciler, 2015). Bu dağılım ve toplumsal cinsiyet rollerinin de etkisiyle sportif faaliyetlerde yer alan pek çok sporcunun cinsiyetine göre spor dalı belirlediği görülmektedir (Reimer ve Visio, 2003; Connell, 2008 ve 2009). Bu tercih esnasında yalnızca toplumsal cinsiyet değil biyolojik cinsiyet de etkili olmaktadır. Ancak bununla birlikte sportif faaliyetlerde biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyet rolünün belirlenmesinde etkisi olduğu söylenebilir. Nitekim bedensel gücün daha ağırlıkta olduğu spor dalları erkeklere yakıştırılırken bu özelliğin baskın olmadığı spor dalları kadınlara yakıştırılmaktadır (Reimer ve Visio, 2003; Hardin ve Greer, 2009; Chalabaev vd., 2013).

Bu bağlamda her ülkede belirleyici olan toplumsal cinsiyet rollerinin Türkiye için de belirleyici bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Bu roller Türk toplumu gibi ataerkil yapıdaki toplumlarda daha baskın etkili olmakla beraber bu baskınlık bireylerin de roller konusunda daha hırslı davranmalarına neden olmaktadır. Nitekim bireyler toplumsal kabul ve saygıya dair beklentileri oranında rollerine adapte olmak zorunda kalmaktadırlar (Koca ve Demirhan, 2005). Bu husus yine Türkiye özelinde spor dallarında da cinsiyetçi bir yaklaşımın sergilenmesine neden olmuş ve genel yapıya uygun olarak bedensel güç ağırlıklı sporlar erkeklere daha uygun görülmüştür. Bu nedenle Türkiye’de güreş sporunun erkeğe özgü düşünüldüğü görülmektedir.

1.3. Türkiye’de Güreş Sporü ve Geleneksel Erkeklik Algısı İle İlişkisi

Oldukça güncel bir kavram olan ve bireysel anlamda tanımlamaları bulunan “spor” kavramı literatürde, “Bireysel veya takım olarak uygulanan, kendine özgü birtakım oyun kurallarına göre yönetilen, kazanmayı hedefleyen bedensel faaliyetlerin tamamıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır (İğrek ve Karataş, 2000:6). Kavramın kullanım anlamı incelendiğinde ise sporu genel manada, eğlenceli vakit geçirmek, sağlıklı yaşamak, bedensel anlamda güçlenmek, sosyal bir yapı içinde bulunmak, ekonomik gelir elde etmek vb. amaçlarla yapılan faaliyetler olarak tanımlamak mümkündür (Amman, 2000). Spor konusunda yapılan tanımlamalarda genel olarak bedensel işlevler üzerinde durulsa da bu aktivitenin toplumsal yönleri de olduğu bilinmektedir. Nitekim sporun toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi ve erkeklik algısının şekillenmesinde fonksiyonel bir özellik gösterdiği bilinmektedir.

Sporun erkeklik algısı üzerindeki etkileri nedeniyle bazı spor dalları erkeklere has sporlar olarak değerlendirilir. Bu durum dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de bu şekildedir. Türkiye’de futbol, boks, güreş, halter vb. fiziksel gücün veya cesaretin ön gereklilik olduğu spor dalları daha çok erkeklere özgü sporlar olarak değerlendirilmektedir. Bu spor dallarından olan güreş sporu Türklerin ata sporu olarak kabul edilmesine rağmen XX. yüzyıldan itibaren Türk toplumu içinde güreşe olan ilginin azaldığı ve daha popüler spor dallarına yönelimin başladığı bilinmektedir. Ancak yine de uluslararası spor müsabakalarında Türkiye’nin güreş alanında oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Nitekim 1936 – 2016 yılları arasında gerçekleşen olimpiyat müsabakalarında toplamda 39 altın madalya elde eden Türkiye, bunların 29’unu güreş müsabakalarında kazanmıştır. Bunun yanı sıra 27 gümüş madalyanın 18’i, 28 bronz madalyanın 16’sı da güreş müsabakalarında elde edilen madalyalardır (PGlobal, 2017). Bu katılımlar ve elde edilen kazanımlardan hareketle, Türk toplumu içinde XX. yüzyıldan itibaren güreş sporuna duyulan ilginin azalmasına rağmen toplum içinde güreşin halen oldukça etkili bir spor dalı olduğunu söylemek mümkündür.

Türk toplum yapısında gündelik faaliyetler arasında değerlendirilen güreş sporu, iki insanın herhangi bir ek araç – gereç kullanmadan belirli kurallar dâhilinde, bir süre sınırına bağlı kalarak sınırları belirlenmiş bir alan içinde tüm zihinsel ve fizyolojik kabiliyetlerini kullanarak birbirlerinin sırtlarını yere getirme veya teknik anlamda karşısındakine üstünlük sağlama esasına dayalı, özünde mücadele barındıran bir spor dalıdır. Güreş konusunda FILA (Uluslararası Amatör Güreş Federasyonu) tarafından yapılan tanımlamada ise “iki sporcunun belirlenmiş ebatlardaki minderde, araç kullanmaksızın, konulmuş kurallar çerçevesinde teknik, beceri, kuvvet ve akıllarını kullanmak kaydıyla karşılıklı üstün olma mücadelesi” ifadelerine yer verilmektedir (Şahin, 2011).

Güreş denilince akla gelen ilk uygulama güncel uygulamalardaki minder güreşi olsa da Türk tarihi içinde köklü bir yeri olan güreşin öncelikle yağlı güreşleri ifade ettiği bilinmektedir. Nitekim yağlı güreş uygulamalarının Türkiye’de büyük bir seyirci potansiyelinin olduğu da belirtilmektedir (Şansal, 2001). Türkiye dışında yaşayan Türk halkları tarafından gerçekleştirilen güreş müsabakaları incelediğinde bu müsabakaların da yoğun bir ilgiyle karşılaştığını görmek mümkündür (Saralayev,1993’den ve Nurahayev, 1995’den Akt. Koca, 2006). Bu bağlamda küreselleşen dünyada bireylerin ilgilerinin popüler spor dallarına kaydığını görmekle beraber güreş faaliyetlerinin de Türk toplumları içinde her zaman ilgi gördüğü söylenebilir. Bu konuda yapılan çalışmalarda da bu bilgiyi doğrulayıcı verilere ulaşıldığı bilinmektedir. Örneğin Türkmen, İmamoğlu ve Ziyagil (2006) tarafından yapılan araştırmada; Türkiye’de güreş sporu ile seçilmiş diğer 14 spor branşının popüleriteleri sosyolojik açıdan karşılaştırılmıştır. Hazırlanan anket Türkiye’nin çeşitli illerinden toplamda 2520 kişiye uygulanmıştır. Çalışmada anketlere cevap verenler bölge, eğitim ve gelir düzeyine göre analiz edilmiştir. Popüler görülme tercihlerinde; futbol %71.1’lik yüzdeyle ilk sırayı alırken, %10.0 basketbol, %6.0 voleybol ve %5.4 ile güreş bu sıralamayı takip etmektedir. Yakınlarının üst seviyede bir sporcu olmalarını isteyenlerin tercihlerinde; birinci sırayı %59.0 ile futbol alırken, bunu %13.0 ile basketbol, %7.4 ile güreş, %7.2 ile kort tenisi ve %5.2 ile voleybol takip etmektedir. Araştırmaya katılanların basın yayında birinci sırada daha fazla izlemek istedikleri spor branşı tercihlerinde %21.0’ını basketbol birinci, %14.3 güreş ikinci ve %12.2 ile futbol üçüncü sıradadır. Aile büyüklerinden güreş ile uğraşanların oranı %6 olmasına karşılık uğraşmayanlar %94’tür. Güreşi orta derecede ve üzerinde çok sevenlerin oranı %80.6 iken, sevmeyen ve hoşlanmayanların oranı %19.4 bulunmuştur. Mağlubiyeti kabullenmedikleri branş sıralamasında %56.1 ve ulusunu diğer uluslardan önde görmeye yine güreş %53.8 ile ilk sırada bulunmaktadır. Ayrıca, Türkmen, İmamoğlu ve

Ziyağil'in (2006) yaptığı araştırma sonucunda futbol ve güreşin aynı sosyal kesimlere hitap ettiği, medya ve maddi beklenti açısından futbolun öne çıktığı, güreşin Türk halkı için birçok sosyal fonksiyonları yerine getirdiği, spordan da öte bir mana ifade ettiği görülmüş, sosyal değerler ve hatta sosyal norm gibi algılandığı anlaşılmıştır.

Sporun toplumsal cinsiyet rolleri içindeki yeri, bunun yanında Türkiye'de spor dalları içinde güreş algısı ve güreşe yüklenen toplumsal anlamlar birlikte düşünüldüğünde Türk toplumu için erkeklerin ideal erkek profili olarak nitelendirilen profile ulaşmaları noktasında güreşin önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür (Koca ve Bulgu, 2005). Literatür incelendiğinde bu konuda yapılan araştırmalardan da ulaşılan genellemeyi destekleyici sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin Şahin, (2011) araştırması kapsamında Türk toplumunda güreş sporuna olan değer yargılarının belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırmaya Bursa ilinde öğrenim göre 1135 ilköğretim öğrenci velisi katılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların %33,9'unun güreş hakkında yeterli bilgisi olmadığı halde bu spora büyük ilgi duyduğu; katılımcıların %85,6'nının güreşi "ata sporu" gördüğü ve asıl önemlisi katılımcıların güreş sporuna ilgi düzeylerinin gelirlerine, cinsiyetlerine, yaşlarına ve eğitim düzeylerine göre değişiklik gösterdiği ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda da tespit edildiği üzere Türk halkının binlerce yıllık tarihinde ve kültüründe önemli bir yeri olan "güreş sporunun" hem geleneksel hem de modern biçimiyle Türkiye'deki geleneksel toplumsal cinsiyet algısı dahilinde ideal erkeklik açısından önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

Kavasoglu ve Yaşar (2016) araştırması kapsamında ise Türkiye'deki kadın ve erkek sporcuların yoğunlukta olduğu spor dallarında bunun aksi yönde sportif faaliyetlerini sürdüren erkek ve kadın sporcuların deneyimleri, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda voleybol, buz pateni, jimnastik, dans ve halk oyunları gibi Türkiye'de kadınların daha yoğun olduğu spor dallarındaki erkek sporcuların bu spor dalı tercihleri nedeniyle, toplumsal cinsiyet rolleri yönüyle sık sık toplumsal dışlanma, engelleme ve baskılarla karşılaştıkları görülmüştür.

Verilen bilgilerden hareketle Türkiye'de sporun erkeklik algısı üzerindeki önemine ek olarak güreşin Türk toplumundaki cinsiyet algısı üzerinde oldukça önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Araştırmada ele alınan güreşçilerin "erkeklik algısı" da tam bu noktada anlam ve önem ifade etmektedir (Topaloğlu, 2010:251 – 252). Güreşçilerin sportif faaliyetleriyle toplumda elde ettiği saygınlık ve değer "erkeklik kimliğini" inşası açısından anlam ve önemi bu kapsamda araştırmaya konu edilmiştir.

2. Yöntem

Çalışmanın amacı sporun cinsiyet algısı üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Bu bağlamda belirli bir cinsiyetle özdeşleştiği düşünülen güreş sporu ele alınmış ve bu sporun tercih edilme, toplumsal kabul, bireylerin öz algısı gibi hususlar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapılan çalışmada sporun cinsiyet algısı üzerinde etkili olduğu varsayımından hareket edilmiştir.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu, 2016-2017 döneminde Türkiye'nin İstanbul ilinde bulunan ve çeşitli güreş salonlarında antrenman yapan toplam 270 güreşçiye uygulanmıştır. Bireylere uygulanan anket çalışmaları sonrasında elde edilen veriler AMOS programında güvenilirlik, geçerlilik analizlerinin ardından doğrulayıcı analize tabi tutulduktan sonra ulaşılan bulgulara göre bir regresyon analizi yapılmıştır.

Yapılan çalışma sporun cinsiyet algısı üzerinde etkili olup olmadığı, bireysel ve toplumsal anlamda cinsiyete dayalı kabullerin derecesi, bireylerin öz kabullerinde sporun etkisi vb. hususlara ışık tutması açısından önem arz etmektedir.

3. Bulgular

Yapılan analiz sonucunda sporcuların faaliyet gösterdikleri spor dalını seçmeleri konusunda etkili olan faktörlerle ilgili elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

Deneklerin güreş sporuyla ilgilenme süreleri ile ilgili yöneltilen sorudan; çalışmaya katılan sporculardan %20'lik kısmının 1 – 3 yıldır güreş sporuyla ilgilendiği, %34'lük kısmının 3 – 5 yıldır güreş sporuyla ilgilendiği, %32'sinin 5 – 7 yıldır güreş sporuyla ilgilendiği, %14'lük kısmının ise 7 yıldan fazla bir süredir güreş sporuyla ilgilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle araştırmaya katılan deneklerin spor faaliyeti içindeki tecrübelerinin katılım hususundaki etkileri veya katılım sonrasındaki etkileri yordama açısından yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

Deneklerin spor ve cinsiyet ilişkisi hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla yöneltilen sorudan elde edilen verilere göre; araştırmaya katılan deneklerden %88'i sporla cinsiyet arasında bir ilişki olduğunu düşünürken, %12'lik kısmı böyle bir ilişki olmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Bu verilerden hareketle güreş sporuyla aktif olarak ilgilenenlerin bu sporu erkeklere has bir spor dalı olarak gördüklerini söylemek mümkündür.

Deneklerin güreş sporunu tercih etmeleri üzerinde etkili olan faktörlere yönelik olarak yöneltilen sorudan elde edilen verilere göre; güreşçilerin %23'ünün bu sporu kişisel ilgileri nedeniyle tercih ettikleri, %18'inin arkadaşlarının bu sporla ilgilenmesinin tercihlerinde etkili olduğu, %27'sinin akrabalarının yönlendirmesi ile güreşi tercih ettiği, %32'sinin ise ailelerinin tercihi ile bu spora yöneldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen verilerden kişisel tercihler dışında kalan %77'lik kısım sosyal etkiyi ifade eden kısımdır. Bu da güreş sporunun tercih edilmesinde sosyal etkinin oldukça fazla olduğunu göstermektedir. Yine %77'lik kısma dâhil olan %32'lik aile yönlendirmesi de bireylerin güreşi tercih etmeleri konusunun, içinde buldukları ilk sosyal ortam olan, ailenin yüksek oranda etkili olduğunu göstermektedir. Bu verilerden hareketle güreşin bireysel tercih noktasında çok fazla ilgi görmeyen bir spor dalı olduğunu söylemek mümkündür.

Deneklerin güreş sporuna başladıktan sonra sosyal çevredeki durumlarını anlamaya yönelik olarak kendilerine yöneltilen sorudan elde edilen verilere göre; %17'lik bir kısmın sosyal durumlarında değişiklik olmadığı, %22'lik bir kısmın arkadaş ortamında daha fazla kabul görmeye başladığını, %28'lik bir kısmın akraba ortamında daha fazla kabul görmeye başladığını, %33'lük bir kısmın ise aile ortamında daha fazla kabul görmeye başladığına yönelik fikir beyan ettiği görülmektedir. Elde edilen veriler içinde sosyal kabulde hiçbir değişiklik olmadığı yönünde görüş belirten denek olmamasından hareketle güreş sporunun sosyal kabul açısından etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra bireylerin sosyal kabulleri ile bu spora katılma nedenleri arasında da anlamlı bir korelasyon olması teşvik ve kabulün paralel bir yapıda olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

4. Tartışma ve Sonuç

Erkek – kadın şeklinde cinsiyet ayrımına gidilen bir yapı içinde spor dallarının da cinsiyete özgü olarak düşünülmesi normal bir durum olarak görülmektedir. Esasında cinsiyet ayrımı –

spor ilişkisi pek tutarlı bir ayırım olmasa da fiziksel güce yönelik olan sporların erkekler tarafından tercih edilmesi bu ayırımın sosyal yapı içinde kendiliğinden oluşması sonucunu doğurmuştur. Bunun devamında bazı spor dalları ile cinsiyetlerin özdeşleşmesi bir doğal hal gibi algılanmaya başlanmıştır. Bu durum Türkiye’ye has bir toplumsal tavır olarak görülmesi kuşkusuz hata içerebilir, tüm dünyada da yaklaşık olarak aynı kabullere rastlamak mümkündür.

Türk toplumunda pek çok spor dalı gibi “ata sporu” olarak değerlendirilen güreş sporu da bir “erkek” sporu olarak kabul edilmektedir. Güreş sporu, toplumsal kabulün önemi nedeniyle, güreşçilerin toplumsal cinsiyetlerinin oluşumu ve gelişimi açısından oldukça önemli roller oynamaktadır. Özellikle bu spor dalıyla uğraşan erkekler açısından yapılan iş ve kazanılan başarılar sadece bir sportif etkinlik olarak düşünülmemektedir. Bu hususun bir de manevi tatmin yönü olduğunu söylemek mümkündür. Bu manevi tatmin güreşçilerin erkeklik kimliklerinin inşasında önemli bir araç olarak görülen toplumsal kimlik kabulüdür.

Bu doğrultuda güreş sporunu tek başına sportif bir faaliyet olarak değerlendirmek eksik bir yaklaşım olacaktır. Güreş Türkler için sporun ötesinde, kültürel ve manevi bir sosyal eylem alanıdır. Nitekim güreşçiler için güreşin gerçekleştiği meydan veya minder, sporcuların meydan okudukları, güçlerini sınadıkları, yengi/yenilgi üzerinden hâkimiyet alanları tayin ettikleri bir çerçeve mahiyetindedir. Bu anlamda denilebilir ki gerek Türk toplumu açısından, gerekse güreşçiler açısından, güreş sporu Türk kültürüne özgü oluşan ve geleneksel toplumsal cinsiyet algısındaki erkeklik kimliğini oluşturma açısından oldukça önemli bir vasıta ve sosyal alandır.

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen veriler güreş sporunda faaliyet gösteren ve araştırmaya dâhil olanların en az 1 yıldır bu spor dalı ile uğraştıklarını göstermektedir. Bu süre ilgilenilen spor dalı ve buna etki eden faktörler hakkında yorum yapabilmek açısından yeterli bir zamandır.

Devamında elde edilen verilerde ise güreş sporuyla ilgilenenlerin tamamına yakının bu sporu bir erkek sporu olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç itibarıyla ilgilenilen spor dalının toplumsal kabullerle ilişkilendirilmesinin söz konusu olduğu yönünde değerlendirme yapmak mümkündür.

Yine araştırma sonucunda görülmüştür ki, güreşçilerin erkeklik algısı ile gelenekçi toplumsal cinsiyet algıları arasında oldukça güçlü ve pozitif yönde bir ilişki vardır. Güreşçilerin erkeklik algıları güçlendikçe geleneksel toplumsal cinsiyet algısı da aynı düzeyde ve olumlu yönde güçlenmektedir. Araştırmanın bu sonucu, Türk güreşçilerinin severek yaptıkları bu sporu sadece sportif bir etkinlikten ibaret görmedikleri, aynı zamanda Türk toplumunda hâkim olan “erkeklik profili” ne ulaşımında bir araç ve vasıta olarak gördüklerini de göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer önemli veri ise sporcuların güreşi tercih etmelerinde etkili olan faktörlerdir. Bu hususta güreşi kendi tercihi olarak belirtenlerin sayısının azlığı güreşin tercih edilmesinde sosyal faktörlerin ne denli etkili olduğunu da göstermektedir. Yine sosyal faktörler içinde %59’luk bir kısmı oluşturan akraba ve aile faktörü yakın insanların tercih konusundaki etkisini gözler önüne sermektedir.

Elde edilen verilerin genel olarak değerlendirilmesi ile, Türkiye içinde, güreşin sosyal etki ile kabul edilen, erkeklik ile ilgisi olduğuna veya erkeğe has olduğu düşünülen bir spor olduğu

sonucuna ulaşılmaktadır. Yine bu verilerden güreşin sosyal kabul üzerinde de büyük etkisinin olduğu yönündeki düşüncenin hâkim olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇA, E.B. ve TÖNEL, E., (2011), “Erkek(lik) çalışmalarına teorik bir çerçeve: feminist çalışmalardan hegemonik erkekliğe”. Medyada hegemonik erkek(lik) ve temsil içinde. Ed. İlker Erdoğan. Kalkedon Yayınları, s. 11- 39.
- AMMAN, M.T., (2000). Sporda Sosyal Bilimler (Ed.: İkizler, H.C.). Alfa Yayınevi, ss: 99-132, İstanbul.
- ARIĞ, V.N., (1993). Asil spor güreş. Yayın No:118, Ankara: Damla Matbaacılık.
- ARIK, H., (2009), “Kahvehanede Erkek Olmak: Kamusal Alanda Erkek Egemenliğinin Antropolojisi”. Der. Ayten Alkan: Cins Cins Mekân içinde (168-201), İstanbul:Varlık Yayınları.
- ATABEYOĞLU, C., (1992). Türkiye’de Spor Yazarlığının 100. Yılı, İstanbul: A&B Kitapçılık.
- ATASEVEN, A., (2005), Tarih boyunca sünnet. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- ATAY, T., (2012), Çin İşi Japon İşi: Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değiniler, İletişim Yayınları.
- AYTAÇ, A. M., (2012), Ailenin Serencamı: Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması, Dipnot Yayınları, İkinci Baskı.
- BARUTÇU, A., (2013), “İşsiz Erkek-Eksik Erkeklik: Türk Toplumunda İşsiz Erkek Algısı ve Yarattığı Psikolojik Şiddet”. Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet içinde. Der. Betül Yarar, Yayın Aşamasında.
- BAYHAN, V., (2013). “Beden sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet”. Doğu-Batı, 16 (63), 147-164.
- BERKTAY, F., (2012). Tarihin cinsiyeti. (4. Baskı). İstanbul: Metis.
- BİRİCİK, A., (2008). ‘Erkek Adam’ Ezberini Bozmak Üzerine: Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Sisteminin Resmi Söylem Üzerinden Kurgulanması. Cinsiyet Halleri: Türkiye’de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları içinde. Der. Nil Mutluer. Varlık Yayınları, s. 232-246.
- BİRİCİK, A., (2013), Ok-Militarizm: Vatandaşlık, Borçluluk ve Çürükleştirme Üzerine. Erkek Millet Asker Millet: Türkiye’de Militarizm, Milliyetçilik. Erkek(lik)ler içinde. Der. Nurseli Yeşim Sünbuloğlu, İletişim Yayınları, s. 369-392.
- BORA, A. ve ÜSTÜN, İ. (2008). Sıcak aile ortamı, İstanbul:TESEV Yayınları.
- BUTLER, J. (2012). Cinsiyet belası. (3. Baskı). Çev.:B.Ertür, İstanbul: Metis.
- BYRNE, B. M., (2001). Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, And Programming. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- CANTEK, F. ve Yarar, B., (2009). “Erken Cumhuriyet dönemi dergi ve gazetelerinde spor ve kadın (1928- 1960)”. İletişim Kuram ve Araştırma, Güz (29), 201-218.
- CHALABAEV, A., Sarrazin, P., Fontayne, P., Boiché, J. ve Clément-Guillot, C. (2013). “The Influence Of Sex Stereotypes And Gender Roles On Participation And Performance In Sport And Exercise: Review And Future Directions”, Psychology of SportandExercise, 14, 136-144.
- CONNELL, R. W. (2008). Masculinity Construction And Sports In Boys' Education: A Frame Work For Thinking About The Issue. Sport, EducationandSociety,vol. 13 no. 2, 131-145.
- CONNELL, R. W., (2000). The Men And The Boys. USA: University of California Press.
- CONNELL, R. W., (2005), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, Ayrımı Yayınları.
- CONNELL, R.W. (2009). Gender in World Perspective. Cambridge, UK: PolityPress.

- ECEVİT, Y. (2003). “Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalışılabilir?” C.U. Tıp Fakültesi Dergisi, 25 (4), 83-88.
- ENLOE, C., (2007), Globalization and Militarism: Feminists Make the Link. USA:Rowman&LittlefieldPublishers.
- GIDDENS, A., (2012). Sosyoloji. (Çev.:İsmail Yılmaz), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- GÜVEN, Ö., (1999).Türklerde Spor Kültürü. (2.Baskı). Yayın No:172. Ankara: AKM Yayını.
- HARDİN, M., ve GREER, J.D. (2009). Theinfluence of gender-role socialization, mediauseandsportsparticipation on perceptions of gender-appropriatesports. Journal of SportBehavior, 32 (2), 207-226.
- HOLT, D. B., THOMPSON, C.J., (2011), “Eylem Adamı Kahramanlar: Günlük Tüketimde Kahraman Erkek(lik) Arayışı”. Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil içinde. Ed. İlker Erdoğan. Kalkedon Yayınları, s. 429-465.
- HOOKS, B., (2004), The will to change: men, masculinity and love. London:AtriaBooks.
- HOWSON, R., (2006), Challenging hegemonic masculinity, London:Routledge.
- HOYLE, R. H. (1995). Structural equation modeling: Concepts, issues, and applications. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- İĞREK, M.M. ve Karataş, A. (2000). “Son Yüzyılda Türk Güreşi”, İstanbul: Step Ajans Matbaacılık Reklamcılık Hizmetleri.
- KANDİYOTİ, D., (2011), Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: kimlikler ve toplumsal dönüşümler. 3. Basım. İstanbul:Metis Yayınları.
- KAVASOĞLU, İ. ve YAŞAR, M., (2016). Toplumsal Cinsiyet Normlarının Dışındaki Sporcular. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 27 (3), 118–132.
- KEPEKÇİ, E. (2012). (Hegemonik) Erkeklik eleştirisi ve feminizm birlikteliği mümkün mü? Kadın Araştırmaları Dergisi, 11, 59-86.
- KİMMEL, M.S., (2013). Homofobi olarak erkeklik: Toplumsal cinsiyet kimliğinin inşasında korku, utanç ve sessizlik. (M. Bozok Çev.). Fe Dergi, 5 (2), 92-107.
- KOCA, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe, 17 (2), 81-99.
- KOCA, C. ve BULGU, N. (2005). Spor ve toplumsal cinsiyet: Genel bir bakış. Toplum ve Bilim, 103, 163- 181..
- KOCA, C. ve DEMİRHAN, G. (2005). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyetin yeniden üretimi. Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe, 16 (4), 200-228.
- KRAMER, L., (2010). The Sociology Of Gender: A Brief İntroduction, Oxford University Press, Third Edition.
- MALTHOUSE, E. (2001). How High Or Low Must Loadings Be To Keep Or Delete A Scale İtem? Journal Of Consumer Psychology, 10 (1/2), 81-82.
- NUNNALLY, J., (1978). Psychometric Theory. New York: McGraw-Hill.
- NURAHAYEV, A., (1995). Tamasanın Akşamı. Almatı Akşamı Gazetası,18 Mayıs 1995.
- OAKLEY, A.(1980).Women Confined Towards A Sociology Of Childbirth,Schohen Books, 1980.
- OWEN, C. (2014). Dancing Gender: Exploring Embodied Masculinities. Doctoral dissertation, University of Bath.
- ÖZBAY, C. (2013). Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak. Doğu-Batı, 16 (63), 185-204.
- PGLOBAL, (2017), Ülkelerin Spor Başarısını Etkileyen Faktörler: Rio Olimpiyatları Örneği,Ankara:PGlobal Küresel Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri. www.pglobal.com.tr.
- RİEMER, B. A., ve Visio, M. E., (2003). Gender Typing Of Sports: An İntigation Of Metheny’s Classification. Research Quarterly For Exercise And Sport, 74, 193-204.
- SARALAYEV, M., (1993). Kızıgızdın Eldik Oyunları, Oş, s.3.
- SAVRAN, A.G., (2009). Beden emek tarih diyalektik bir feminizm için. (2. Baskı), İstanbul:Kanat Kitap.

- ŞAHİN, S., (2011). Sosyal Değişme Sürecinde Türkiye’de Toplumun Güreş Sporuna Olan İlgi, Bilgi ve Değer Yargılarının Belirlenmesi. *Sports SciencesJournal*, 6(3), 1-36.
- ŞANSAL, O., (2001). “ Gala konuşması”, 1. Türk Güreş Kurultayı, 6-7 Ocak Belek – Antalya, s.32, 507.
- TALİMCİLER, A., (2015). Sporun sosyolojisi sosyolojinin sporu. (2. Baskı). İstanbul: Bağlam.
- TARHAN, N., (2005). Kadın psikolojisi. İstanbul: Nesil Yayınları.
- TOPALOĞLU, H. (2010). Gölgedeki bedenler: Bedenin inşa sürecinde toplumsalın etkileri. *Alternatif Politika*, 2 (3), 251-276.
- TÜRK, B., (2011), Hegemonik Erkek(lik) ve Kültürel Temsil: Çirkin Kral Kurtlar Vadisi’nde Yürüyor. Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil içinde. Ed. İlker Erdoğan. Kalkedon Yayınları, s. 163-211.
- TÜRKMEN, M., İMAMOĞLU, O. ve ZİYAGİL, M.A., (2006). “Türkiye’de Güreş Sporunun Popülaritesi ve Seçilmiş Bazı Spor Dalları İle Karşılaştırılması”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 163, s.77-89.